

Покрајински заштитник грађана
Омбудсман

PRAVO DETETA NA BOLNIČKOM LEČENJU NA PRATNJU RODITELJA

**IZVEŠTAJ O ISTRAŽIVANJU POKRAJINSKOG
ZAŠTITNIKA GRAĐANA – OMBUDSMANA**

DECEMBAR 2018.

IZVEŠTAJ O ISTRAŽIVANJU
POKRAJINSKOG ZAŠTITNIKA GRAĐANA – OMBUDSMANA
decembar 2018. godine

PRAVO DETETA NA BOLNIČKOM LEČENJU NA PRATNJU RODITELJA

SADRŽAJ

I UVOD	4
II REZULTATI ISTRAŽIVANJA	7
1. Interni akti.....	7
2. Uzrast dece	9
3. Kapaciteti i uslovi za boravak pratioca.....	10
4. Pol pratioca	12
5. Dodatna podrška deci na bolničkom lečenju	13
6. Naplaćivanje usluge pratilac deteta na bolničkom lečenju.....	14
7. Statistika o broju dece i pratilaca na bolničkom lečenju	14
III ANALIZA REZULTATA I IDENTIFIKACIJA PROBLEMA	15
IV PREPORUKE MERA ZA POBOLJŠANJE STANJA	17
1. Opšta preporuka	17
2. Posebne preporuke.....	17

I UVOD

Pokrajinski zaštitnik građana - ombudsman kontinuirano nadgleda i prati primenu međunarodnih ugovora, standarda i propisa iz oblasti ljudskih prava i na osnovu prikupljenih informacija predlaže mere za poboljšanje stanja u oblasti zaštite i unapređenja ljudskih prava¹.

Obezbeđivanje pratnje roditelja, usvojitelja ili staratelja detetu koje se nalazi na bolničkom lečenju predstavlja međunarodni standard u službi ostvarivanja zajemčenog prava deteta na najviši nivo zdravstvene i medicinske zaštite, a čije poštovanje doprinosi zaštiti osnovnih principa Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta.

Deca koja se nalaze na bolničkom lečenju predstavljaju posebno ranjivu grupu. Boravak u bolnici za dete je vrlo često zastrašujuće, traumatično iskustvo, jer deca ne samo što su bolesna, ona su istovremeno i odvojena od svojih porodica, prijatelja i poznatog okruženja što najčešće doprinosi povećanju stresa. Prepoznavanje značaja pružanja svih vidova podrške deci i članovima njihovih porodica, međusobna saradnja i komunikacija zasnovana na empatiji, uzajamnom poštovanju i poverenju, pružanje mogućnosti za igru, rekreaciju i učenje u skladu s godinama deteta i stanjem u kojem se ono nalazi, od višestruke je važnosti i za dete i za porodicu, posebno u pogledu razumevanja i poštovanja zdravstvenog stanja, razvojnih potreba i dostojanstva svakog pojedinačnog deteta koje se nalazi na bolničkom lečenju.

Imajući u vidu primarnu odgovornost roditelja u podizanju i razvoju deteta, kao i obavezu države da obezbedi da nijedno dete ne bude odvojeno od svojih roditelja protiv njihove volje², roditelje je neophodno prepoznati i kao partnere koji trebaju biti uključeni u tretman lečenja njihovog deteta u najvećoj mogućoj meri. U mnogim zemljama ovakva prava roditelja priznata su i obezbeđena putem pravnih instituta plaćenog odsustva sa rada i oslobađanja ili naknade svih troškova koji su neposredno u vezi sa bolesti njihovog deteta, odnosno boravkom u bolnici.³ Takođe, institucije, službe i ustanove koje su odgovorne za brigu ili zaštitu dece moraju biti u skladu sa standardima koje su utvrdili nadležni organi, posebno u oblasti sigurnosti i zdravlja i broja i podobnosti osoblja, kao i stručnog nadzora⁴.

Standard koji podrazumeva obezbeđivanje uslova da roditelj bude uz svoje dete sve vreme trajanja bolničkog lečenja, bez dodatnih troškova, u domaćem zakonodavstvu

¹ Član 17. Pokrajinske skupštinske odluke o Pokrajinskom zaštitniku građana - ombudsmanu

² Član 9. Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta

³ Evropska asocijacija za decu u bolnici, Predstavka Komitetu za prava deteta, 2012.

⁴ Član 3. Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta

konkretizovan je odredbama Zakona o pravima pacijenata iz 2013. godine koji detetu do navršениh 15 godina života garantuje pravo da bude smešteno na bolničko lečenje u pratnji jednog od roditelja, usvojitelja ili staratelja, uvek kada je to moguće. Pored toga, dete koje se nalazi na bolničkom lečenju ima pravo na posete u najvećoj mogućoj meri, u skladu sa svojim zdravstvenim stanjem i najboljim interesom, a dete koje se nalazi na dužem bolničkom lečenju ima pravo na igru, rekreaciju i obrazovanje, u skladu sa njegovim uzrastom, potrebama i najboljim interesom, u meri u kojoj njegovo zdravstveno stanje to dozvoljava⁵.

Osim što je zajemčeno kao pravo deteta u stacionarnim zdravstvenim ustanovama, pratnja roditelja predviđena je kao zdravstvena usluga koja se obezbeđuje na teret sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja⁶, a odgovarajućim opštim aktom izričito je propisano i oslobađanje od participacije za ovaj oblik zdravstvene zaštite⁷. Ovakvo zakonsko rešenje odgovara ustavnoj odredbi po kojoj deca, trudnice, majke tokom porodiljskog odsustva, samohrani roditelji sa decom do sedme godine i stari ostvaruju zdravstvenu zaštitu iz javnih prihoda, ako je ne ostvaruju na drugi način, u skladu sa zakonom⁸.

Na osnovu postupaka koje je vodio po pojedinačnim pritužbama građana, Pokrajinski zaštitnik građana – ombudsman konstatovao je da u bolnicama u AP Vojvodini ne postoji ujednačena praksa kada je reč o obezbeđivanju pratnje deci na bolničkom lečenju. Naime, utvrđeno je da je u pojedinim bolnicama dozvoljeno isključivo majkama i drugim članicama porodice da budu u pratnji deteta, da zdravstvene ustanove postavljaju različite uslove za ostvarivanje ovog prava, a kriterijumi po kojima se određuje da li će se ova usluga neposredno naplatiti od osiguranog lica nisu utemeljeni u važećim propisima. Želeći preciznije da ispita kakvo je stanje kada je reč o ovom segmentu ostvarivanja i zaštite prava deteta na zdravstvenu zaštitu u svim opštim bolnicama na teritoriji AP Vojvodine, Pokrajinski zaštitnik građana – ombudsman sproveo je istraživanje *Pravo deteta na bolničkom lečenju na pratnju roditelja*.

Istraživanje je realizovano 2016. i 2018. godine, a osim pitanja pratnje detetu, njime su obuhvaćena i pitanja ostvarivanja prava deteta na igru, obrazovanje u bolničkim uslovima i saradnje bolnica sa drugim ustanovama i institucijama, pre svega iz sistema obrazovanja i socijalne zaštite.

⁵ Član 26. Zakona o pravima pacijenata

⁶ Obolelom, odnosno povređenom osiguranom licu do navršениh 15 godina života, u zavisnosti od medicinskih indikacija i stručno-metodoloških i doktrinarnih stavova, obezbeđuje se pravo na pratioca za vreme stacionarnog lečenja i medicinske rehabilitacije, a da je to medicinski neophodno, osim ako zakonom nije drugačije određeno. (član 11. stav 1 tačka 8 Pravilnika o sadržaju i obimu prava na zdravstvenu zaštitu iz obaveznog zdravstvenog osiguranja i o participaciji za 2018. godinu).

⁷ Pratilac osiguranog lica za vreme stacionarnog lečenja, odnosno produžene rehabilitacije osiguranog lica, ne plaća participaciju (član 22. stav 3 Pravilnika).

⁸ Član 68. stav 2 Ustava Republike Srbije.

Instrument za prikupljanje podataka u vidu upitnika poslat je na adrese svih opštih bolnica koje se nalaze na teritoriji Vojvodine: Subotica, Sombor, Zrenjanin, Sremska Mitrovica, Pančevo, Vrbas, Vršac, Senta, Kikinda, kao i Institutu za zaštitu dece i omladine Vojvodine sa sedištem u Novom Sadu⁹.

⁹ Institut u državnoj svojini u čijem sedištu ne postoji opšta bolnica obavlja za građane sa te teritorije i odgovarajuću delatnost opšte bolnice (član 116. stav 6 Zakona o zdravstvenoj zaštiti).

II REZULTATI ISTRAŽIVANJA

1. Interni akti

Na pitanje da li je u zdravstvenoj ustanovi internim opštim aktom bliže uređen način ostvarivanja prava deteta na pratnju jednog od roditelja/usvojitelja/staratelja, u 2016. godini, pet opštih bolnica (Vrbas, Kikinda, Senta, Pančevo i Sremska Mitrovica) odgovara da kod njih ne postoji takav akt, dok ostalih pet (Subotica, Sombor, Zrenjanin, Novi Sad i Vršac) odgovaraju potvrdno tj. da poseduju relevantan dokument.

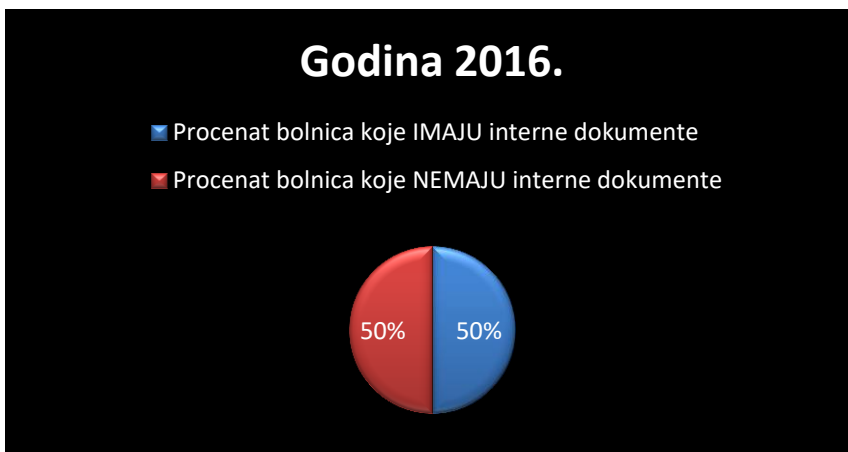
Godina 2016.	
Zdravstvena ustanova	Naziv dokumenta
OB Subotica	Procedura prijema deteta sa pratiocem na odsek dečije hirurgije; Procedura prijema deteta sa pratiocem u službu za pedijatriju; Procedura prijema deteta sa pratiocem na ORL odeljenje.
OB Sombor	Procedura prijema bolesnog deteta na dečje odeljenje; Procedura o prijemu i trijaži pacijenata na dečjem odeljenju; Procedura uspostavljanja prvog kontakta s detetom.
OB Zrenjanin	Procedura prijema pratilaca dece u stacionar službe pedijatrije
Institut Novi Sad	Kućni red Instituta; Brošura „Prava deteta u bolnici“
OB Vršac	Instrukcije kod prijema pratioca za decu preko godinu dana; Izjava (pratioca na lični zahtev); Izveštaj ležećih pacijenata (2014, 2015, 2016); Procedure prijema majke pratilje na odeljenju pedijatrije u službi pedijatrije

Broj i vrsta dokumenata kojima se interno uređuju procedure za prijem i boravak pratioca dece na bolničkom lečenju razlikuju se od bolnice do bolnice. Uglavnom su to opšte procedure o prijemu bolesnog deteta sa pratiocem prilagođene posebnim odeljenjima. Samo Klinika za pedijatriju Instituta u Novom Sadu navodi da u tim prilikama koristi *Kućni red Instituta*, kao i brošuru *Prava deteta u bolnici*. Bolnice koje nemaju interna dokumenta kojima uređuju ovo pitanje kao obrazloženje navode postojanje Zakona o zdravstvenoj zaštiti kao i Zakona o pravima pacijenata, odnosno neposrednu primenu relevantnih odredbi ovih opštih akata kao dovoljni pravni osnov za postupanje u slučajevima prijema pratioca deteta.

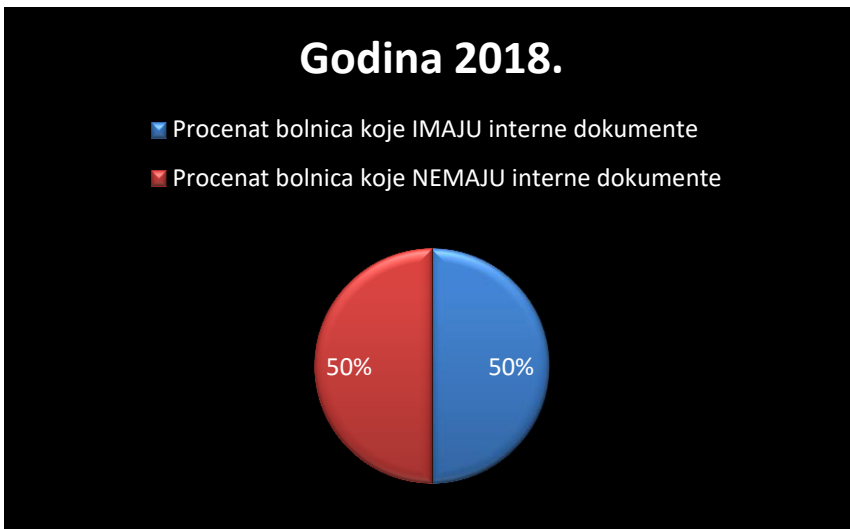
Na isto pitanje 2018. godine dostavljeni su slični odgovori. Ponovo pet bolnica (Subotica, Kikinda, Zrenjanin, Novi Sad i Vršac) odgovaraju potvrdno kada je u pitanju postojanje ovih dokumenata. Razlika koju uočavamo jeste da je ovog puta OB Kikinda odgovorila potvrdno dok prošli put nije posedovala takav dokument, a Sombor odgovara odrično takođe različito u odnosu na prošli put. Što se tiče samih dokumenata oni se nisu značajno promenili u odnosu na prošli put. Naveden je manji broj dokumenata i nisu precizirani njihovi tačni nazivi.

Godina 2018.	
Zdravstvena ustanova	Naziv dokumenta
OB Kikinda	Procedura za prijem na bolničko lečenje
OB Zrenjanin	Procedura za prijem pratilaca dece u stacionar službe pedijatrije
Institut N. Sad	Kućni red Instituta;
OB Vršac	Brošura „Prava deteta u bolnici“
OB Subotica	Procedure

Bolnice koje odgovaraju negativno na ovo pitanje ponovo naglašavaju da smatraju da je to dovoljno uređeno Zakonom o pravima pacijenata, naročito se pozivajući na član 26. ovog zakona.

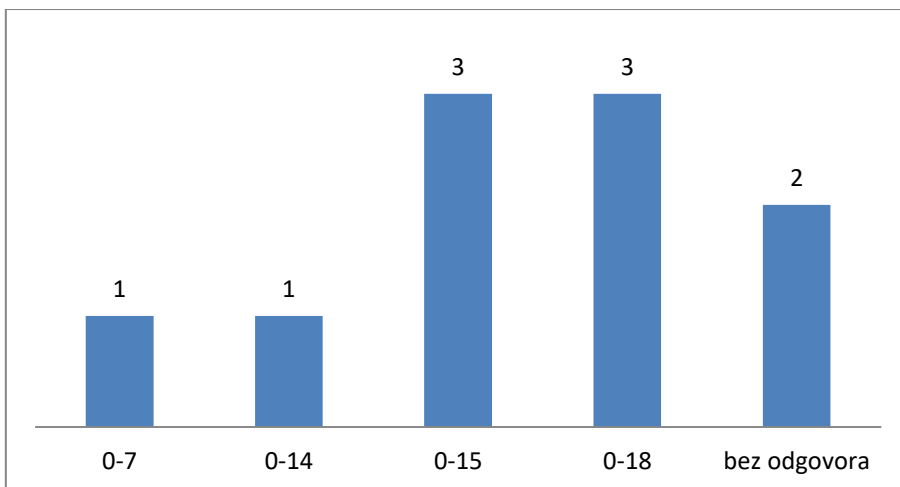
Grafikon 1 - Odnos posedovanja/neposedovanja internih dokumenata za 2016. godinu

Grafikon 2 - Odnos posedovanja/neposedovanja internih dokumenata za 2018. godinu

2. Uzrast dece

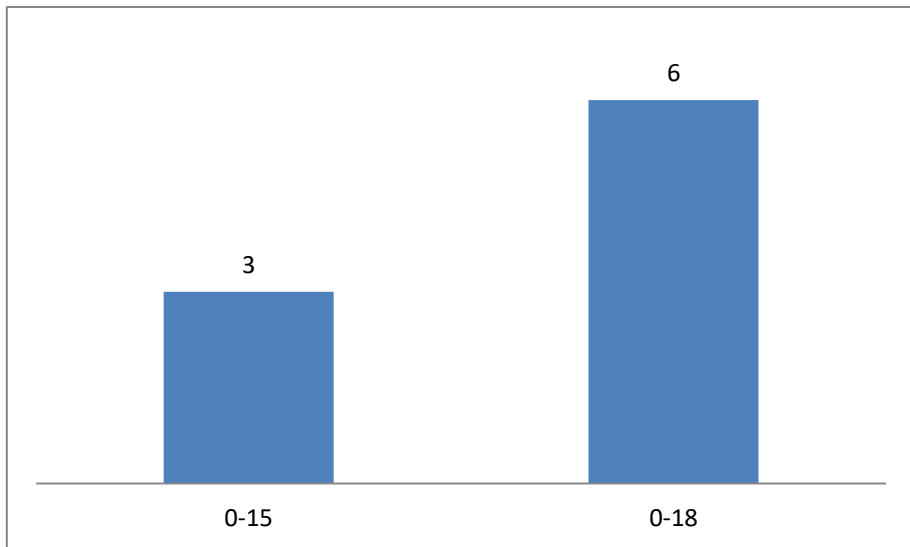
Sledeće pitanje u upitniku odnosilo se na uzrast dece kojoj je obezbeđeno pravo na pratnju u stacionarnoj ustanovi. Odgovori dobijeni za 2016. godinu su sledeći:

Grafikon 3 - starosna dob dece sa pratiocima, 2016. godina

Uočava se razlika između pojedinih bolnica kada je reč o uzrastu dece kojoj je omogućeno pravo na pratnju. Bolnice u Zrenjaninu i Vršcu, kao i Institut u Novom Sadu dozvoljavaju pratioce sa decom do navršenih 18 godina. Bolnice u Sremskoj Mitrovici, Senti i Kikindi dopuštaju pratioce do uzrasta od 15 godina. U Subotici je gornja starosna granica deteta 14, dok je u Vrbasu bila samo 7 godina. Bolnice u Pančevu i Somboru nisu odgovorile na ovo pitanje.

Dve godine kasnije u šest bolnica obezbeđuje se pratnja deci do 18 godina, a u tri bolnice deci do 15 godina.

Grafikon 4 - starosna dob dece sa pratiocima, 2018. godina

3. Kapaciteti i uslovi za boravak pratioca

Kada je reč o odeljenjima na kojima mogu biti primljena deca sa pratnjom, najveći broj bolnica prima decu sa pratiocima na odeljenju pedijatrije, a pojedine i na odeljenjima hirurgije, otorinolaringologije, kao i na odeljenju onkologije i infektivnom odeljenju.

Razlozi koje u 2016. godini bolnice navode u vezi s nemogućnošću da u svakom slučaju i svaki put detetu bude obezbeđena pratnja, su:

- smeštajni kapaciteti
- rizik od infekcija i epidemija
- nedostatak mokrih čvorova

Na isto pitanje 2018. godine osam bolnica nije odgovorilo. Iz Opšte bolnice u Somboru navode da je mogućnost pratnje detetu uvek obezbeđena. Samo sa Instituta u Novom Sadu ističu da ovoj ustanovi nedostaju odgovarajući smeštajni kapaciteti (samo 28 postelja za pratioce), potreban broj mokrih čvorova kao i da postoji rizik za nastanak i širenje bolničkih infekcija. Prema odgovorima bolnica, u takvim slučajevima, procenu i odluku o tome da li će detetu biti obezbeđena pratnja najčešće donosi ordinirajući lekar.

Većina bolnica ističe da je pratiocima obezbeđen krevet u sobi sa detetom. Ovo zavisi i od odeljenja, tako da pratioci na nekim odeljenjima imaju zasebnu sobu. Postoje slučajevi kada pratilac nema obezbeđen krevet, a ovaj problem naročito ističu na Institutu u Novom Sadu. Pratiocima je na raspolaganju i korišćenje toaleta i kupaonica za pacijente. U zavisnosti od bolnice i odeljenja toaleti su ili zajednički ili odvojeni u odnosu na pol (muški i ženski).

Bolnice potvrđuju da je pratiocima obezbeđeno pravo na privatnost, naročito dojljama. Ovo rešavaju ili postavljanjem paravana, ili omogućavanjem posebnih prostorija za dojenje. Treba naglasiti da na ovo pitanje 2016. godine četiri bolnice nisu odgovorile (Sombor, Sremska Mitrovica, Pančevo, Kikinda) dok u ponovljenom istraživanju odgovor nisu dostavile tri bolnice (Pančevo, Kikinda i Senta).

Pratiocima je obezbeđena ishrana u svim bolnicama (Pančevo nije dostavilo podatak), a podrška psihologa obezbeđena je u pet bolnica (Zrenjanin, Sombor, Senta, Sremska Mitrovica, Novi Sad).

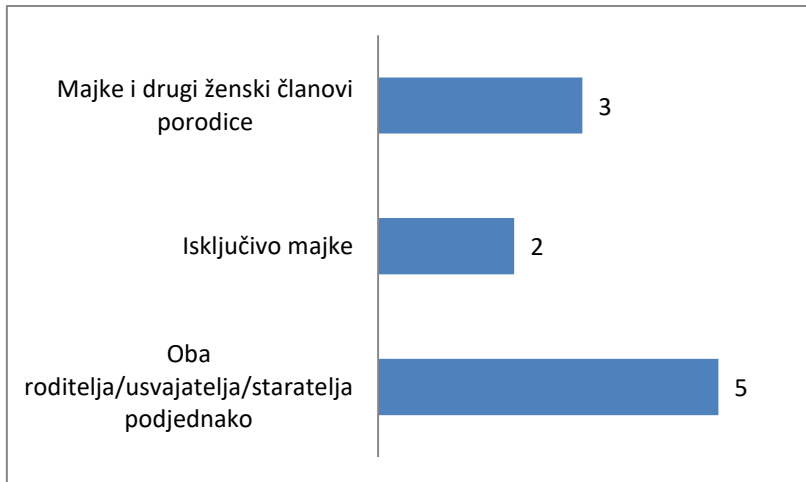
Pratiocima je, u najvećem broju bolnica, omogućeno da budu 24 časa uz dete, koliko god dugo da je potrebno, a prosečna hospitalizacija dece je oko pet dana.

Neki od najčešćih problema sa pratiocima na koje su zaposleni u bolnicama nailazili su sledeći:

- nepoštovanje kućnog reda
- pušenje u sanitarnim čvorovima
- nezadovoljstvo malim prostorom
- nepristajanje deljenja sobe sa drugim pacijentima (posebno pripadnicima romske nacionalne manjine ili decom sa smetnjama u razvoju)
- remećenje rada i higijene zdravstvene ustanove

4. Pol pratioca

Kada je reč o tome ko sve može biti pratnja deci na bolničkom lečenju, prema podacima iz 2016. godine, u polovini bolnica sa teritorije AP Vojvodine pratnja je bila omogućena isključivo majkama (Pančevo, Vrbas) ili majkama i ostalim ženskim srođnicima (Vršac, Senta, Kikinda) dok je u ostalih pet bolnica (Sremska Mitrovica, Subotica, Sombor, Zrenjanin i Institut Novi Sad) postojala mogućnost da bilo koji roditelj bude pratnja deci tokom hospitalizacije.

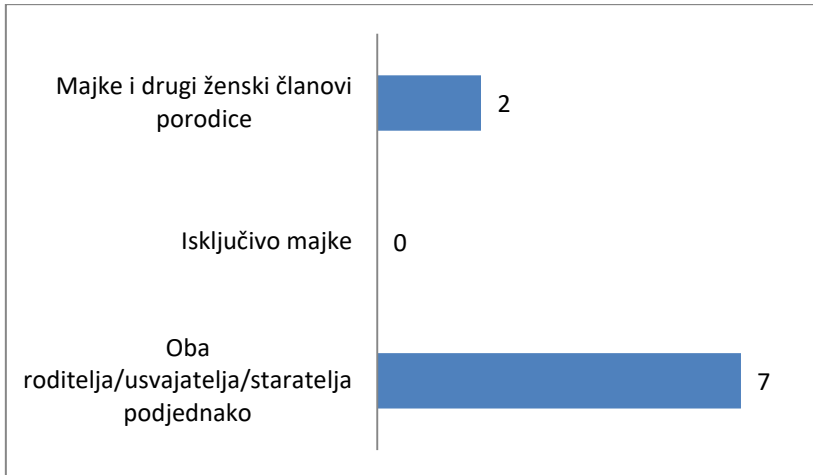

Grafikon 5 - pratnja dece tokom bolničkog lečenja, 2016. godina

Kao obrazloženje za nemogućnost prijema očeva kao pratioca dece na bolničkom lečenju bolnice navode sledeće razloge:

- odeljenje namenski rađeno sa staklenim zidovima pa nije primereno da očevi budu pratioci zbog ostalih majki, dojilja
- nepostojanje toaleta i kupatila za očeve
- majke i ženski članovi porodice izražavaju želju da budu pratioci

Prema podacima iz 2018. godine nijedna od bolnica nema praksu da kao pratiocima prima isključivo majke, a njih sedam navodi da primaju oba roditelja / usvojitelja / staratelja podjednako. Međutim, opšte bolnice u Senti i Vršcu i dalje kao pratiocima primaju samo osobe ženskog pola (majke i druge ženske članove porodice kao što su babe ili tetke). Kao obrazloženje ovakvog stanja Opšta bolnica iz Sente navodi da i dalje nema tehničke uslove da bi pratnja bio muškarac (sobe razdvojene samo staklom, ne postoji muški i ženski toaleti) dok iz bolnice u Vršcu ističu da očevi mogu biti pratnja samo u izuzetnim situacijama ne objašnjavajući bliže koje su to tačne situacije.

Grafikon 2 - pratnja dece tokom bolničkog lečenja, 2018.

5. Dodatna podrška deci na bolničkom lečenju

Imajući u vidu da je, radi što manje traumatizacije dece boravkom u bolnici, potrebno obezbediti maksimalne uslove da ovaj boravak nalikuje prirodnom okruženju, a pre svega uzimajući u obzir da je za razvoj i dobrobit deteta neophodno obezbediti celovitu podršku, istraživanje je obuhvatilo i pitanja obezbeđivanja prava na igru, obrazovanje i socijalnu zaštitu.

Tokom trajanja hospitalizacije deci su u većini bolnica na raspolaganju aktivnosti poput igračkaka, prostorija za igru, televizije, kao i predstave povremeno (prema podacima iz 2018. godine Opšta bolnica u Vršcu negirala je ovu vrstu podrške deci, a Opšta bolnica u Pančevu nije odgovorila na pitanje). U pet bolnica (Kikinda, Senta, Vrbas, Sremska Mitrovica, Pančevo) deci koja pohađaju školu nije omogućeno da prate i nadoknade propušteno gradivo tokom boravka u bolnici. Kao razlog za to bolnice navode prosečno kratko trajanje hospitalizacije dece.

Pet bolnica je istaklo da ima saradnju sa ustanovama iz sistema obrazovanja i vaspitanja, dok je njih osam odgovorilo potvrdno na postojanje saradnje sa ustanovama iz sistema socijalne zaštite.

6. Naplaćivanje usluge pratilac deteta na bolničkom lečenju

Dokumentacija koju su pojedine zdravstvene ustanove dostavile uz upitnik 2016. godine, ukazivala je da se u pojedinim bolnicama usluga pratnja deteta neposredno naplaćuje od pratioca. Zbog toga je ponovljeni upitnik dopunjen posebnim pitanjem koje se odnosi na troškove ove usluge. Rezultati su pokazali da u četiri bolnice, teret dela ili ukupnog troška usluge pratnja deteta na lečenju, po bolničkom danu, snosi pratilac. U Zrenjaninu se plaća participacija za uslugu, u iznosu od 50,00 dinara po bolničkom danu. U Pančevu se troškovi naplaćuju u celosti kada je u pitanju pratnja deteta koje je navršilo godinu dana, kao i u Vršcu gde majka pratilja, po prijemu, potpisuje saglasnost za plaćanje participacije za boravak uz dete, odnosno izjavu da je obavestena o naplaćivanju troškova boravka pratioca i da neće zahtevati refundaciju ovih troškova od Opšte bolnice i od Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje. U Senti usluga pratnja deteta obezbeđuje se na teret sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja samo ukoliko je potrebu za istom utvrdila lekarska komisija, s tim što se usluga u svakom slučaju ne naplaćuje za pratnju deteta do navršene treće godine, a za dete koje je navršilo tri godine samo pod uslovom da nije teže bolesno.

7. Statistika o broju dece i pratilaca na bolničkom lečenju

Godina	Ukupan broj dece na bolničkom lečenju	Broj dece do 15 godina	Broj pratilaca	Broj majki u pratnji deteta	Broj očeva u pratnji deteta	Ukupan broj drugih /ženskih članova porodice u pratnji deteta
2014	22.031	19.127	7.838	6.248	53	103
2015	22.905	18.963	8.897	7.024	376	314
2016	44.013	19.023	8.170	6.385	144	129
2017	23.120	17.373	7.865	6.155	173	96
2018*	6.072	3.382	3.933	2.587	95	93
	118.141	77.868	36.703	28.399	841	735

*do septembra

III ANALIZA REZULTATA I IDENTIFIKACIJA PROBLEMA

Polazeći od zakonske definicije prava deteta na bolničkom lečenju na pratnju, obezbeđenje minimuma ovog standarda uslovljeno je kumulativnim ispunjenjem pojedinih njegovih elemenata, a to su: uzrast deteta (do 15 godina), ličnost pratioca (jedan od roditelja, usvojitelja ili staratelja) i uslovi i kapaciteti zdravstvene ustanove (mogućnost obezbeđivanja pratnje).

Kada je reč o uzrastu deteta, 2016. godine dve opšte bolnice (Vrbas i Subotica) dozvoljavale su pratnju za decu do navršenih sedam, odnosno 14 godina, mada je Zakon o pravima pacijenata, te odredba koja pratnju garantuje detetu do navršene 15. godine, u tom trenutku bio na snazi već tri godine. Dve godine kasnije, situacija je znatno izmenjena, te zdravstvene ustanove, kada je u pitanju starosna dob deteta, omogućavaju ovo pravo u skladu sa zakonom, dok u čak šest bolnica pravo na pratnju omogućeno je i za decu do 18. godine. Ovo predstavlja pohvale vredan primer podizanja nivoa ljudskih prava u praksi, kojim se obezbeđuje viši standard od onog propisanog zakonom.

Prethodno indikativno iz sadržaja pritužbi i postupaka koje je ombudsman vodio u slučajevima onemogućavanja očevima da budu u pratnji svog deteta u bolnici, rezultati istraživanja potvrdili su istinitost ovakvog stanja, ukazali na određeni pomak, ali uz dalje postojanje kršenja ljudskih prava, kako deteta tako i roditelja, usled diskriminacije po osnovu pola. Naime, dok je 2016. godine čak polovina (pet) ispitanih zdravstvenih ustanova omogućavala samo majkama i eventualno drugim ženskim članovima porodice da budu uz dete u bolnici, u 2018. godini opšte bolnice u Vršcu i Senti i dalje postavljaju ovaj diskriminirajući uslov obezbeđivanja prava deteta na pratnju.

Kapaciteti i drugi uslovi smeštaja u zdravstvenim ustanovama predstavljaju jedinu okolnost koja objektivno može predstavljati smetnju za omogućavanje pratnje deteta na lečenju, a tako i opravdani izuzetak. U tom smislu, ovaj uslov sagledavamo spram zakonske odrednice da se pravo na dostupnost zdravstvene zaštite ostvaruje u okviru materijalnih mogućnosti sistema zdravstvene zaštite. Ovo opšte i istovremeno jedino ograničenje prava na zdravstvenu zaštitu iziskuje dodatne napore kako bi pravo deteta na lečenju na pratnju bilo ostvareno uvek kada je to moguće. Razlozi kao što su fizičko ograničenje prostora, nedovoljan broj mokrih čvorova ili nedostatak postelja trebaju biti postepeno otklonjeni kroz dodatna ulaganja, dok akutni problem kao što je rizik od eventualne infekcije i epidemije, mora biti *ad hoc* rešavan, što predstavlja opravdanje da odluku o tome da li će detetu biti obezbeđena pratnja donosi ordinirajući lekar.

Iako u svom prethodnom radu ombudsman nije dolazio do saznanja o naplaćivanju ove zdravstvene usluge, kao nepravilnosti u radu zdravstvenih ustanova koja dovodi do povrede prava deteta na pratnju, pojedinačni rezultati istraživanja iz 2016. godine otkrili su da ovakva mogućnost postoji. Potvrdu da se usluga pratnje u opštim

bolnicama u Pančevu, Senti i Vršcu naplaćuje neposredno od roditelja pratioca ombudsman je identifikovao kao najozbiljniji oblik povrede prava deteta na pratnju, uz diskriminaciju očeva. Ovo predstavlja nezakonito postupanje pojedinih zdravstvenih ustanova, s obzirom na to da zakon izričito propisuje da se zdravstvena usluga kojom se omogućava ostvarivanje prava deteta na pratnju obezbeđuje na teret sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja, te jedini izuzetak koji može opravdati naplaćivanje troškova usluge postoji samo ukoliko pacijent nije zdravstveni osiguranik. Dodatni teret navedenom predstavlja i neosnovano utvrđivanje kriterijuma i uslova od strane zdravstvenih ustanova, u zavisnosti od kojih se usluga naplaćuje, a koji se odnose na uzrast deteta, ozbiljnost njegovog zdravstvenog stanja, postavljanje zahteva za prilaganje prethodnog odobrenja lekarske komisije i slično. Opšta bolnica u Zrenjaninu pratnju detetu obezbeđuje uz plaćanje participacije iako podzakonski propis jasno upućuje da osigurano lice koje koristi ovu uslugu ne plaća ovaj iznos.

Statistika o broju dece i pratilaca na bolničkom lečenju najpre pokazuje nepreciznost evidencija podataka koje vode opšte bolnice, dok pojedini rezultati potvrđuju prethodne zaključke koji ukazuju na teškoće u ostvarivanju prava deteta na pratnju. Naime, u periodu od 2014. do 2018. godine (zaključno sa septembrom) čak 69 posto dece nije imalo pratioca na lečenju, odnosno 53 posto dece do navršanih 15 godina, dok od ukupnog broja pratilaca tokom pet godina, očevi čine tek dva posto.

Zdravstvene ustanove koje imaju pisane protokole, procedure i slične akte kojima se na bliži način uređuje ostvarivanje ove zdravstvene usluge, u ovim internim propisima određuju bitno različite, a u navedenim primerima i nezakonite uslove za ostvarivanje prava deteta na pratnju. S druge strane, nepostojanje ovakvih akata u polovini ispitanih zdravstvenih ustanova nije glavni razlog za različito postupanje, ali nedostatak istih u velikoj meri pogoduje nastanku nepravilnosti prilikom neposredne primene relevantnih zakonskih odredbi. Razlozi ovakvog stanja rezultat su i postojanja kontradiktornosti odredbi pojedinih zakonskih propisa, kao i neprecizne terminologije, te nedostatka dovoljno jasnih opštih smernica. Ovo za posledicu ima nejednako postupanje u istim situacijama, koje ugrožava osnovni princip pravne sigurnosti, a tako u konkretnim slučajevima dovodi i do povreda ljudskih prava deteta. Ovakvo stanje posebno zabrinjava imajući u vidu da sve zdravstvene ustanove među kojima je istraživanje sprovedeno predstavljaju deo zdravstvene službe koja obavlja istu delatnost u okviru jedinstvenog sistema zdravstvene zaštite Republike Srbije.

Primer kontradiktornosti normativnih rešenja jesu kolizija odredbe citiranog podzakonskog akta koji uređuje sadržaj i obim prava na zdravstvenu zaštitu iz obaveznog zdravstvenog osiguranja, a po kojoj se pratnja detetu na lečenju obezbeđuje „u zavisnosti od medicinskih indikacija i stručno-metodoloških i doktrinarnih stavova a da je to medicinski neophodno“, sa navedenim zakonskim članom koji garantuje ovo pravo deteta i isto mu jemči uz jedino ograničenje koje je formulisano odrednicom „uvek kada je to moguće“. Kako podzakonska norma sadrži i deo „osim ako zakonom nije drugačije određeno“, ovo upravo treba tumačiti u prilog zakonske definicije „uvek kada je to moguće“, koja obezbeđuje viši nivo zaštite prava.

Ratio legis koji stoji iza ovakve odredbe polazi od ispravnog stanovišta da pratnja roditelja ne predstavlja samo medicinsku nužnost za dete nego je od ključnog značaja za ostvarivanje prava deteta na život, opstanak i razvoj, te je saglasna opšteprihvaćenom principu holističkog pristupa pravima deteta. Pored navedenog, smetnju pravilnom postupanju zdravstvenih ustanova kako bi se na celishodan način obezbedilo pravo deteta na pratnju možemo tražiti i u nedovoljno preciznim zakonskim odrednicama, kao što su „u zavisnosti od medicinskih indikacija i stručno-metodoloških i doktrinarnih stavova“, „da je to medicinski neophodno“, „duže bolničko lečenje“, „uvek kada je to moguće“ i slično.

IV PREPORUKE MERA ZA POBOLJŠANJE STANJA

1. Opšta preporuka

Nužno je u celosti sagledati postojeće uslove, kapacitete i mogućnosti opštih bolnica na teritoriji AP Vojvodine da obezbede pravo deteta na pratnju u skladu sa zakonom, kako bi isti bili standardizovani i predstavljali obavezujući minimum koji su ove zdravstvene ustanove dužne da ispunе. Kako bi se obezbedilo jednako postupanje, potrebno je utvrditi opšti protokol prilikom pružanja ove zdravstvene usluge, čije će osnovno polazište biti princip najboljeg interesa deteta, a koji će podrazumevati unapred utvrđene jedinstvene kriterijume prilikom uzimanja u obzir medicinskih indikacija i stručno-metodoloških i doktrinarnih stavova, kako bi se diskreciona odluka lekara o ostvarivanju prava deteta svela na krajnju meru u slučajevima kada objektivne okolnosti ne dozvoljavaju dostupnost ove zdravstvene zaštite svakom detetu.

2. Posebne preporuke

Radi ostvarenja načela jednakosti i prava deteta da bude smešteno na bolničko lečenje u pratnji jednog od roditelja, usvojitelja ili staratelja, Opšte bolnice u Senti i Vršcu moraju omogućiti korišćenje zdravstvene usluge pratilac deteta pod istim uslovima i na jednak način roditelju, usvojitelju ili staratelju muškog, odnosno ženskog pola.

Kako bi pravo deteta na bolničkom lečenju na pratnju jednog od roditelja, usvojitelja ili staratelja bilo obezbeđeno bez dodatnih troškova za pratioca, u skladu sa međunarodnim standardom, Opšte bolnice u Pančevu, Senti i Vršcu dužne su da zdravstvenu uslugu pratilac deteta prestanu da naplaćuju neposredno od pratioca i da istu osiguranim licima nastave da pružaju na teret sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja. Opšta bolnica u Zrenjaninu dužna je da prestane da naplaćuje participaciju za zdravstvenu uslugu pratilac osiguranog lica za vreme stacionarnog lečenja.